

УДК 343.725

**БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ НЕЗАКОННЕ ПРИВЛАСНЕННЯ ЗНАЙДЕНОГО
АБО ЧУЖОГО МАЙНА, ЩО ВИПАДКОВО ОПИНИЛОСЯ У ОСОБИ**

Чус О. В.,

суддя Дніпропетровського апеляційного
господарського суду

Анотація: В статті досліджується власність як одним з найголовніших об'єктів кримінально-правової охорони. Аналізуються існуючі у науці точки зору на безпосередній об'єкт незаконного привласнення та його зв'язок із родовим і загальним об'єктами злочину. Розкрито механізм заподіяння злочинної шкоди відносинам власності, що формують легальні підстави власника володіти своїм майном. Злочинна шкода виглядає як перешкодження у володінні власникові або володільцю майном, які з будь-яких причин втратили майно або воно ще не надійшло у їх володіння, та було знайдено або випадково опинилося у особи, яка його безпідставно привласнила.

Ключові слова: власність, чуже майно, привласнення, знайдено майно, скарб, майно, що випадково опинилося у особи.

Аннотация: В статье исследуется собственность как один из важнейших объектов уголовно-правовой охраны. Анализируются существующие в науке точки зрения на непосредственный объект незаконного присвоения и его связь с родовым и общим объектами преступления. Раскрыт механизм причинения преступного вреда отношениям собственности, формирующих легальные основания собственника владеть своим имуществом. Преступный вред выглядит как препятствование владению собственнику или владельцу имущества, которые по разным причинам утратили имущество или оно еще не поступило в их владение, и было найдено или случайно оказалось у лица, которое его безосновательно присвоило.

Ключевые слова: собственность, чужое имущество, присвоение, найденное имущество, клад, случайно оказавшееся у лица имущество.

Annotation: In article the property as one of the most important objects of criminal legal protection is investigated. The points of view existing in science on direct object of misappropriation and its communication with patrimonial and the general objects of a crime are analyzed. The mechanism of causing criminal harm to the relations of the property, forming the legal bases of the owner to own the property is opened. Criminal harm looks as preventing to possession to owner or the owner of property who from the different reasons lost property or it did not arrive yet in their possession, and was found or casually it appeared at the person who it is groundless appropriated.

Key words: property, someone else's property, the assignment, the found property, the treasure, property which has casually appeared at the person.

В ч. 1 ст. 193 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачається відповідальність за незаконне привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність. Привласнення знайденого чи такого, що випадково опинилося, чужого майна традиційно відносять до так званих корисних злочинів проти власності, не пов'язаних з оберненням чужого майна на свою користь або на користь інших осіб. Аксіоматичним уявляється положення, що об'єктом усіх злочинів, об'єднаних у Розділі VI Особливої частини КК, є власність. Саме це положення закріплене у назві вказаного розділу «Злочини проти власності». Не зважаючи на значну кількість досліджень власності у політичній, економічній, соціологічній, правовій тощо доктринах, узгодженого безпосереднього об'єкту незаконного привласнення знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у особи, не склалося.

Родовий та безпосередній об'єкти злочинів, об'єднаних у Розділі VI Особливої частини КК, досліджувалася у роботах О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, М.Й. Коржанського, П.С. Матишевського, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, П.В. Олійника, М.І. Панова, А.О. Пінаєва, І.С. Тішкевича, Є.О. Фролова, М.І. Хавронюка та ін. Утім, спеціальні дослідження безпосереднього об'єкту незаконного привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу на базі

чинного закону України про кримінальну відповідальність не проводилося.

Метою цієї статті є дослідження безпосереднього об'єкту незаконного привласнення знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у особи та механізму заподіяння злочинної шкоди.

Власність є одним з найголовніших об'єктів кримінально-правової охорони. Її соціальне значення відображено у ст. 1 КК, у якій вказані найважливіші цінності, правова охорони яких становить завдання закону про кримінальну відповідальність. Серед таких цінностей на другому місці після прав і свобод людини та громадянина законодавець позначає власність. Це підкреслює ставлення до неї як найважливішого для людини, суспільства й держави соціального, економічного і правового блага. В свій час М.І. Бажанов, визначаючи проблему системи злочинів проти власності в проекті нового Кримінального кодексу України та особливо звертаючи увагу на розкрадання чужої власності, відмічав, що ці злочини, пов'язані із корисливим вилученням чужого майна та заволодіння ним, є «серцевиною» системи злочинів проти власності, але ця система включає в себе, серед інших, й такий злочин як незаконне привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї, або скарбу. Й ця обставина робить вказану систему більш досконалою та завершеною [1, с. 467]. Крім того, з тексту зазначеного положення випливає, що власність є структурним елементом загального об'єкту кримінально-правової охорони. Поняття та зміст права власності розкривається у статтях 316-321 ЦК України. Правом власності є право особи на річ (майно), яке вона здійснює

відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб. Власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. Власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд [2].

Основним безпосереднім об'єктом незаконного привласнення знайденого чи чужого майна, що випадково опинилося у особи, є ті відносини, які насамперед і головним чином прагнуть поставити під охорону законодавець, приймаючи закон про кримінальну відповідальність. Безпосередній додатковий об'єкт – це такі відносини власності, яким при посяганні завжди спричиняється шкода, а додатковий факультативний об'єкт – не завжди потерпає від злочину. Аналізуючи власність як об'єкт незаконного привласнення знайденого чи такого, що випадково опинилося, чужого майна, відправною вважаємо позицію В.В. Сташиса та М.І. Панова, що найважливіше значення у кваліфікації набуває безпосередній об'єкт злочину [3, с. 83-84]. Ним визнається частина родового об'єкту, котра охоплює ті суспільні відносини, на які посягає конкретний злочин і яким він заподіює шкоду. Саме безпосередній об'єкт злочину в основному визначає характер і ступінь суспільної небезпечності злочину.

У доктрині кримінального права склалися три основних концепти на власність як об'єкт кримінально-правової охорони. Історично першим був погляд на власність як сукупність майнових відносин, й відповідно злочини проти власності іменовалися «майновими злочинами». Такий погляд був особливо розповсюджений на початку минулого століття. Серед його прихильників М.М. Гернет, О.О. Жижиленко, А.А. Піонтковський та інші [4, с. 130]. Так, О.О. Жижиленко був прихильником виокремлення майнових злочинів, та у зв'язку із певними ознаками майна поділяв усі ці злочини на дві групи: а) злочини проти майна як матеріальної речі (власне злочини проти власності) та б) злочини проти чужого майна загалом, тобто сукупності батіальних благ, що охоплює як матеріальні речі, так й права на майно, а також майнову вигоду [5, с. 6]. Широко відомий погляд А.А. Піонтковського, який у якості об'єкту майнових злочинів розглядав державне або колективне майно. Критично оцінюючи погляди цього вченого слід зазначити, що він розрізняв дві сторони майна як об'єкту злочину. З одного боку, як предмету злочинного впливу, що може бути безпосередньо сприйнятий, з іншого, – суспільного відношення, що є виробничим (економічним) відношенням [6, с. 142-143]. Доктринальні погляди не могли не позначитися у тогочасному кримінальному законодавстві. Так, у КК УСРР 1922 р. та 1927 р. злочини проти чужої власності були об'єднані у окремих розділах Особливої частини «Майнові злочини».

Другий підхід до об'єкту досліджуваних злочинів полягає у тому, що його прихильники об'єктом злочинів, об'єднаних у Розділі VI Особливої частини КК, визнають право власності у вигляді комплексу суб'єктивних повноважень власника (законного володільця) з володіння, використання та розпорядження майном. Цей погляд у тій чи іншій мірі підтримували П.П. Михайленко, С.А. Тарарухін, П.С. Матишевський, В.П. Ємельянов та інші

[7, с. 21]. Так, П.С. Матишевський у свій час визнавав, що об'єктом злочинів проти власності є право власності у суб'єктивному сенсі [8, с. 15]. Вказана позиція знаходила своє відображення й у законодавстві. Так, у статті 2 Закону України від 7 лютого 1991 р. «Про власність» (втратив чинність у 2007 р.) право власності розглядалося як урегульовані законодавством суспільні відносини щодо володіння, користування й розпорядження майном. У доктрині права та законодавстві беззаперечним є розуміння змісту права власності як суб'єктивного права володіння, користування та розпорядження своїм майном на власний розсуд [9, с. 8].

Третій погляд пов'язує власність, як об'єкт відповідних злочинів, з її економічною (виробничою) сутністю. Базуючись на марксистській тезі, що відносини власності необхідно розглядати не в їх юридичному вираженні як вольові відносини, а їх реальній формі як економічні відносини, представники цієї течії, серед яких Є.О. Фролов, М.І. Панов, А.О. Пінаєв та інші, бачать економічні відносини власності у відносинах з належності (привласненні) майнових благ певним суб'єктам [10, с. 156], або належності, використання та формування відповідної власності [11; с. 11], або виробництва, розподілу, обміну та використанню певного майна [12; с. 4-5]. Зазначені погляди, що сформувалися на соціалістичну власність, тим не менш мають суттєвий вплив й на сучасне розуміння відносин власності.

Механізм заподіяння злочинної шкоди нормально функціонуючим відносинам власності незаконним привласненням особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, полягає у тому, що суспільні відносини власності у частині володіння цим майном передбачають у якості своїх суб'єктів титульних власників, з одного боку, та всіх інших осіб, – з іншого, які повинні утримуватися від будь-яких дій з перешкоджання власникові юридично забезпеченій можливості бути в безпосередньому фактичному зв'язку з річчю. Як вже вказувалося право володіння треба розуміти не як постійний матеріальний зв'язок власника з річчю, а як постійну можливість такого матеріального зв'язку, воно тісно пов'язане з його волевиявленням. Для власника або законного володільця вказане право забезпечує можливість у будь-який час вирішувати долю речі, використовувати її корисні якості тощо. Зазначені суспільні відносини власності у частині володіння певним майном передбачають об'єктом (предметом) не будь-яке чуже майно, як це має місце, скажімо у більшості корисних злочинів проти власності (ст.ст. 185 – 191 КК), а виключно таке, що вказано у диспозиції ч. 1 ст. 193 КК, тобто знайдене чи таке, що випадково опинилося у особи, чуже майно або скарб, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність. Не торкаючись у цій частині характеристики знайденого чи такого, що випадково опинилося у особи, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність, – вона є предметом дослідження наступних підрозділів дисертації, принагідно зазначимо, що об'єктом (предметом) відносин власності у нашому випадку виступає майно, що вже вийшло з фактичного володіння

власника або законного володільця й знаходиться у так би мовити «бездоглядному стані».

Соціальний зв'язок у нормально функціонуючому відношенні власності, виступаючих об'єктом досліджуваного злочину, повною мірою розкритий у диспозиціях статей 337-343 ЦК. Це раз підкреслимо, що у зазначених нормах Цивільного кодексу України встановлений легальний порядок набуття права власності на знайдене або таке, що випадково опинилося у особи, чуже майно та скарб. Так, у останньому випадку щодо скарбу вирішальне значення мають три обставини: а) місце виявлення скарбу; б) наявність власника майна, в якому він був прихований; в) наявність культурної цінності виявленого скарбу. Так, згідно ст. 343 ЦК, за загальним правилом особа, яка виявила скарб, тобто закопаних у землі чи прихованих іншим способом грошей, валютних цінностей, інших цінних речей, власник яких невідомий або за законом втратив на них право власності, набуває право власності на нього. Якщо скарб був прихований у майні, що належить на праві власності іншій особі, особа, яка виявила його, та власник майна, у якому скарб був прихований, набувають у рівних частках право спільної часткової власності на нього. У разі виявлення скарбу особою, яка здійснювала розкопки чи пошук цінностей без згоди на це власника майна, в якому він був прихований, право власності на скарб набуває власник цього майна. У разі виявлення скарбу, що становить культурну цінність відповідно до закону, право власності на нього набуває держава. Особа, яка виявила такий скарб, має право на одержання від держави винагороди у розмірі до двадцяти відсотків від його вартості на момент виявлення, якщо вона негайно повідомила міліцію або органів місцевого самоврядування про скарб і передала його відповідному державному органу або органам місцевого самоврядування. Відтак, особа яка виявила скарб, що становить культурну цінність, не має законних підстав набуття права власності на нього.

Відтак, приходимо до висновку, що механізм заподіяння злочинної шкоди основному безпосередньому об'єкту – *відносинам власності, що формують легальні підстави власника володіти своїм майном (правомочність володіння)*, виглядає як перешкоджання у володінні власникові або володільцю майном, які з будь-яких причин втратили майно або воно ще не надійшло у їх володіння, та було знайдено або випадково опинилося у особи, яка його безпідставно привласнила. Встановлений чинним цивільним законодавством порядок набуття права власності на знайдену річ або, чуже майно, що випадково опинилося у особи, або скарб завжди потерпає від незаконного привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна. Але формальне порушення встановленого порядку не відображає основного спрямування кримінально-правової норми, передбаченої у ч. 1 ст. 193 КК, що спрямована, насамперед, на захист власності. Утім, позаяк вказаний порядок потерпає від незаконного привласнення, й тому, нарівні з основним безпосереднім об'єктом досліджуваного злочину, може бути визначений як додатковий обов'язковий

безпосередній об'єкт привласнення знайденого чи такого, що випадково опинилося, чужого майна.

Натомість в юридичній літературі існують декілька визначень безпосереднього об'єкту злочину, передбаченого ч. 1 ст. 193 КК. Всі вони викладені у підручниках, посібниках з Особливої частини кримінального права України та науково-практичних коментарях до Кримінального кодексу України. Так, М.І. Мельник вважає безпосереднім об'єктом досліджуваного злочину «право власності». «Це право, - вказує дослідник, - порушується винним тоді, коли він за законом не має права володіти, користуватися чи розпоряджатися чужим майном, яке він знайшов чи яке у нього випадково опинилося, або набувати права власності на скарб» [13, с. 513]. Здається, що у цьому визначенні об'єднуються за змістом родовий та безпосередній об'єкти злочину, передбаченого ч. 1 ст. 193 КК. Безпосередній об'єкт певного злочину, як конкретні суспільні відносини, які поставлені законодавцем під охорону певної статті Особливої частини КК і яким заподіюється шкода злочином, що підпадає під ознаки конкретного складу злочину, не може збігатися за змістом, з більш узагальненим за рівнем родовим об'єктом, під яким у доктрині кримінального права розуміється об'єкт, який охоплює певне коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною та економічною сутністю суспільних відносин, що повинні охоронятися внаслідок цього єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм [14, с. 105-106].

М.І. Панов безпосереднім об'єктом цього злочину вважає відносини власності та право власності на майно, що вибуло з фактичного володіння власника: держави, організації, громадянина, а також право держави на отримання знайденого скарбу [15, с. 168]. В цьому підході до безпосереднього об'єкту незаконного привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність, здійснюється певне змішання економічної та правової складової відносин власності. Економічна складова у відносинах власності відображає, з одного боку, відносини між людьми з приводу привласнення знарядь та засобів виробництва та його результатів, а з іншого – спосіб поєднання робочої сили із знаряддями та засобами й розподіл результатів виробництва. Власність же в юридичному розумінні відтворюється системою зв'язків «людина – річ». Як юридично-правова категорія власність відображає майнові відносини, свідомі, вольові взаємозв'язки юридичних і фізичних осіб з приводу привласнення благ, що закріплюються системою відповідних прав власника з володіння, користування й розпорядження майном та іншими майновими правами. Економічні відносини власності є сутнісними, системоутворюючими, тобто визначають характер функціонування і розвитку комплексу відносин відтворення, пронизують кожний його елемент, але не відбивають усієї різноманітності їхніх вторинних та інших похідних форм. Натомість, відносини власності характеризуються діалектикою взаємозв'язку економічних та юридичних відносин і форм, соціально-економічної сутності та матеріально-

речового змісту. В такому розумінні власність більш містка категорія, ніж система економічних відносин.

Проти того, щоб визнавати «право власності» безпосереднім об'єктом конкретних злочинів, передбачених у Розділі VI Особливої частини КК, висловлюється О.О. Дудоров. Цей дослідник вважає продуманою, а тому такою, що заслуговує на підтримку, позицію Ю.В. Кириченка про визнання власності як об'єкту злочинів проти власності у вигляді «складної економіко-правової категорії» [16, с. 868]. Насамперед, не можна визнати коректним визначення об'єкту злочину через використання поняття «категорії». Об'єкт злочину за своєю природою не може бути категорією. Оскільки категорія це одна з форм знання, до яких відносяться проблеми, наукові факти, гіпотези, теорії, ідеї, принципи, категорії і закони. В філософії «категорія – це універсальна форма мислення, в якій відображено загальні закони, властивості й відношення природних і духовних явищ» [17, с. 131]. По-друге, власність виступає складним і багатограним суспільним явищем, яка виражає всю сукупність суспільних відносин: економічних, соціальних, правових, політичних, національних, морально-етичних, релігійних тощо. Виходячи з цього, в економічному змісті власності слід розрізняти дві сторони: матеріально-речову (об'єкт власності) та соціально-економічну (відносини між людьми з приводу володіння, розпорядження і користування майном).

Д.В. Каменський і Д.О. Калмиков, приєднуючись до домінуючого погляду на основний безпосередній об'єкт досліджуваного злочину у вигляді «права власності», дещо уточнюють вказану точку зору, вказуючи що основним безпосереднім об'єктом незаконного привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу, які мають особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність, є право власності на майно, що випадково вибуло із фактичного володіння власника (українського народу, держави, АРК, територіальної громади, фізичної чи юридичної особи тощо), а незаконного привласнення скарбу, що становить культурну цінність – право власності держави на нього. Додатковим факультативним об'єктом цього злочину є моральні засади суспільства (моральність) в частині становлення до майна, яке має особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність [18, с. 419]. Й хоча раніше вже критикувався погляд на безпосередній об'єкт незаконного привласнення особою знайденого чи такого, що випадково опинилося у неї, чужого майна або скарбу у вигляді «права власності», у цьому визначенні заперечення викликає саме «моральні засади суспільства (моральність) у частині становлення до майна, яке має особливу історичну, наукову, художню чи культурну цінність» як додатковий факультативний об'єкт цього злочину. Як уявляється, моральні засади суспільства (моральність) виступають складовою частиною суспільної безпеки, й співвідносяться із нею як частина і ціле. Вказана точка зору фактично поновлює дискусію щодо аморальності як ознаки злочину, що мала місце в науці радянського кримінального права 60-70 років минулого сторіччя. В результаті вчені-криміналісти дійшли майже

єдиного висновку, що поза всяким сумнівом будь-який злочин є аморальним вчинком та суперечить сталим морально-етичним основам суспільства. Утім виділяти аморальність як ознаку певного злочину, поряд із суспільною безпекою навряд чи доречно, оскільки держава встановлюючи в кримінальному законі норму-заборону вчинення певного суспільно-небезпечного діяння, тим самим дає негативну морально-етичну оцінку та засуджує його вчинення як з точки зору моралі, так і з точки зору суспільства [19, с. 33-34]. З цього приводу М.Д. Дурманов писав, що у нашому суспільстві будь-який злочин одночасно виступає й як аморальний вчинок, хоча ступінь морального осудження різних злочинів далеко не однаково. Натомість, лише частина аморальних вчинків може вважатися злочинами [20, с. 243].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бажанов М.И. Избранные труды [Текст] / М.И. Бажанов: сост.: В.И. Тютюгин, А.А. Байда, Е.В. Харитоновна и др. Отв. ред. В.Я. Тацый. – Харьков: Право, 2012. – 1244 с.
2. Цивільний кодекс України: [Текст] [Електронний ресурс] // Інформаційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>
3. Сташис В.В. Непосредственный объект и его значение для квалификации преступлений [Текст] / В.В. Сташис, Н.И. Панов // Проблемы правоведения: Респ. межвед. научн. сборник – 1989. – Вып. 50. – С. 83-91.
4. Гернет М.Н. Научно-популярный и практический комментарий Уголовного кодекса РСФСР [Текст] / М.Н. Гернет, А.Н. Трайнин. – М.: Минюст РСФСР, 1927. – 450 с.
5. Жижиленко А.А. Преступления против имущества и исключительных прав [Текст]: монография / А.А. Жижиленко. – Л.: Рабочий суд, 1928. – 285 с.
6. Пионтковский А.А. Курс советского уголовного права: Особенная часть [Текст] / А.А. Пионтковский, В.Д. Меньшагин. Том 1. – М.: Госюриздат, 1955. – 800 с.
7. Тарарухин С.А. Социалистическая собственность неприкосновенна: монография [Текст] / С.А. Тарарухин. – К.: Изд-во АН УССР, 1963. – 140 с.
8. Матышевский П.С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления: монография [Текст] / П.С. Матышевский. – К.: Юриком, 1996. – 240 с.
9. Емельянов В.П. Защита права собственности уголовным законодательством: монография [Текст] / В.П. Емельянов. – Харьков: Рубикон, 1996. – 128 с.
10. Фролов Е.А. Объект и преступные последствия при посягательствах на социалистическую собственность [Текст] / Е.А. Фролов // Сборник ученых трудов Свердловского юридического института. – Свердловск. – 1968. – Вып. 8. – С. 98-110.
11. Панов Н.И. Об объекте преступлений против социалистической собственности [Текст] / Н.И. Панов // Проблемы социалистической законности: Респ. межвед. научн. сборник. – Харьков. – 1984. – Вып. 14. – С. 3-11.
12. Пинаев А.А. Уголовно-правовая борьба с хищениями: монография [Текст] / А.А. Пинаев. – Харьков. : Вища школа, 1975. – 189 с.
13. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 6-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2009. – 1236 с.
14. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник [Текст] / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 456 с.
15. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник [Текст] / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін

та ін. За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2010. – 608 с.

16. Дудоров О.О. Вибрані твори з кримінального права / Попереднє слово В.О. Навроцького / МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2010. – 952 с.

17. Кельман М.С. Юридична наука: проблеми методології : монографія / М.С. Кельман. – Тернопіль, 2011. – 492 с.

18. Кримінальне право України (Особлива частина) : підручник [Текст] / За ред. О.О. Дудорова, С.О. Письменського. – В 2-х томах. Том 1. – Луганськ: Вид-во «Елтон 2», 2012. – 780 с.

19. Пионтковский А.А. Учение о преступлении по советскому уголовному праву. Курс советского уголовного права: Общая часть: монография / А.А. Пионтковский. – М.: Госюриздат, 1961. – 666 с.

20. Дурманов Н.Д. Понятие преступления: моногр. / Н.Д. Дурманов. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1948. – 316 с.

УДК 343.358

ЗМІСТ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ У СКЛАДІ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОМУ СТ. 365-2 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Шиндель Ю. І.,

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету
внутрішніх справ

Анотація: У статті розглянуті питання визначення категорії «публічні послуги» як ознаки складу злочину, передбаченого ст. 365-2 Кримінального кодексу України, з якою пов'язане зловживання повноваженнями особами, які їх надають. Обґрунтовуються визнання публічних послуг як видового поняття, що об'єднує державні, муніципальні, адміністративні, соціальні, управлінські, громадські послуги та характеризує діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, а також іншими суб'єктами, яким делеговане право щодо їх надання.

Ключові слова: кримінальна відповідальність; надання публічних послуг; зловживання повноваженнями.

Анотация: В статье рассматриваются вопросы определения категории «публичные услуги» как признака состава преступления, предусмотренного ст. 365-2 Уголовного кодекса Украины, с которым связано злоупотребление полномочиями лицами, их предоставляющими. Обосновываются определение публичных услуг как видового понятия, объединяющего государственные, муниципальные, административные, социальные, управленческие, общественные услуги и характеризующего деятельность органов государственной власти, местного самоуправления, а также других субъектов, которым делегировано право по их предоставлению.

Ключевые слова: уголовная ответственность; предоставление публичных услуг; злоупотребление полномочиями.

Annotation: The article deals with the definition of the category of «public services» as a mandatory feature of the offense, foreseen an item the 365-2 Criminal codes of Ukraine, which is associated with the abuse of power by persons of their providers. Grounded determination of public services as a specific concept, uniting state, municipal, governmental, social, administrative, public services and characterizing activity of public authorities, local self-government, and also other subjects which a right is delegated on their grant.

Key words: criminal responsibility; substantial damage; grant of public services; abuse of plenary powers.

Курс на європейську інтеграцію та побудову в нашій країні громадянського суспільства, поряд із запровадженням нової ідеології функціонування виконавчої влади і органів місцевого самоврядування із здійснення діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, також вимагає від України налагодження ефективного механізму кримінально-правової відповідальності за зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Зміна пріоритетів у правовідносинах держави та особи, переорієнтація ставлення до особи як до вищої соціальної цінності та потреба в перетворенні України у «державу для людини» викликали необхідність розглядати державу, з одного боку, як організацію на службі у суспільства, а з іншого, – як гаранта забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань. У цьому контексті актуалізуються питання теоретичного обґрунтування та

правового врегулювання підстав кримінальної відповідальності за зловживання, пов'язані із здійсненням професійної діяльності з наданням публічних послуг.

Свого часу питанням аналізу, розвитку та поліпшення надання державних, адміністративних, муніципальних послуг досліджували В. Б. Авер'янов, І. П. Голосніченко, І. Б. Коліушко, Т. В. Коломієць, В. К. Колпаков, Л. О. Ляшенко, О. Г. Мордвінов, К. В. Ніколаєнко, Н. Г. Плахотнюк, В. М. Сороко, В. П. Тимошук та інші вчені. Наведеному питанню також були присвячені монографічні дослідження В. С. Долечека, Г. М. Писаренко, О. В. Поляк, Д. В. Сухініна.

Актуальності дослідження наведеного питання додає й те, що Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади [18] зазначає, що послуги, які надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають в їх управлінні, становлять сферу публічних послуг. Залежно від суб'єкта, що надає